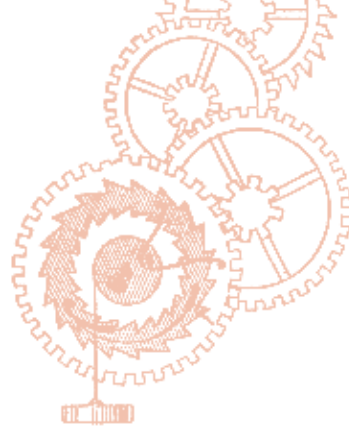

Kultura grekoaren seme-alabak gara?

NAGORE
IRAZUSTABARRENA
URANGA

Anbraziako golkoa (Itsaso Jonikoa). K.a. 31ko irailaren 2a. Aktiumgo itsas guduan garaipena lortu eta Egiptoren gaineko kontrola ziurtatu zuten erromatarrek. Horrenbestez Mediterraneo hegemonia grekoa amaitutzat jotzen da data horretan, baina eragin helenikoak gaurdaino iraun du. Arnaldo Momigliano (1908-1987) historialariak duela ia mende erdi idatzitako *Alien Wisdom: The Limits of Hellenization* (1975) lanaren hasieran zioenez, “*homo europaeus* arbaso helenikoek intelektualki baldintzatzten dute gaurdaino”. Lan hura italiarara itzuli zuten 1980an *Saggezza straniera. L’Ellenismo e le altre culture* izenburupean. Eta 1988an titulu hau jarri zioten gaztelaniazko itzulpenari: *La sabiduría de los bárbaros: los límites de la helenización*. Arrotz, atzerritar eta barbaro hitzak sinonimotzat jo daitezke kasu honetan, jatorri grekoa duen barbaro hitzak horixe esan nahi baitzuen: arrotz, atzerritar. Baina Grezian bertan, eta geroago eta areago Erroman, hitzak kutsu despektiboa zeukan, haien ustez inguruko kulturekiko zeukaten nagusitasuna agerian utzita.

Baina Momiglianok bere lanean, helenismoaren eragina ukatu gabe, beste kultura batzuekiko harremanak lantzen ditu: erromatarrek, zeltak, juduak, egiptoarrak, persiarrek... Eta ondorioztatzen du zenbaitetan, eragin grekoa ez zela uste bezain sakona izan, judais-

CAROLE RADDATO

Aktiumgo Itsas Gudua markatu zuen helenismoaren nagusitasunaren amaiera. Eta duela mende erdi, Arnaldo Momiglianok kultura grekoaren eraginaren mugak azaldu zizkigun.

moan esaterako. Greziar pentsamenduak azaleko eragina izan zuen judaismo itxian. Eta, gainera, erromatarren presiopean helenismoa disolbatu zen arren, hebrear kulturak bizirauteko gaitasuna izan zuen.

Eta beste kasu batzuetan, eragina ere kontrako norantzan esanguratsua izan zela dio Momiglianok. Persiarrei dagokionez, aspalditik gainera. K.a. VI. mendean persiarrek Lidia eta Jonia mendean hartu

zituzten, eta bi kulturen trukea ahalbidetu zuen horrek. Hala, Momiglianok dio persiarren eragina nabarmena dela, esaterako, Heraklitoren justizia kontzeptuan edo Anasimandroren astronomian, eta pentsamendu filosofikoaren jaiotzan Zaratustrak zeresana izan zuela.

“Guztiak greziarrak gara” zioen Percy Bysshe Shelley poetak. Arnaldo Dante historialariak, aldiz, harreman kulturaz nizegunetik jaio ginela azaldu zigun. ●

INAH

Bilbaoko ehiztari-biltzailea

Mexikoko Coahuila basamortuan, Bilbaoko dunak izeneko parajeetan, giza eskeleto baten arrastoak topatu dituzte. Arkeologoek aztertu ondoren, ondorioztatu dute 950-1250 urte artekoak direla eta Candelariako kulturarekin lotuta daudela. Aurkikuntza berri pozgarria izan da arkeologoentzat duela milurte inguru basamortuan bizi ziren

komunitateei buruzko informazioa dakarrelako.

Dena den, aurkikuntza egiteko moduak kezka ere eragin du, turistek eman baitzuten hezurren berri. Turisten trafikoa geroz eta handiagoa da Bilbaoko duntan eta 4x4 ibilgailuen gurpilak eragiten ari diren higaduraren ondorioz geratu da eskeletoa agerian. ●